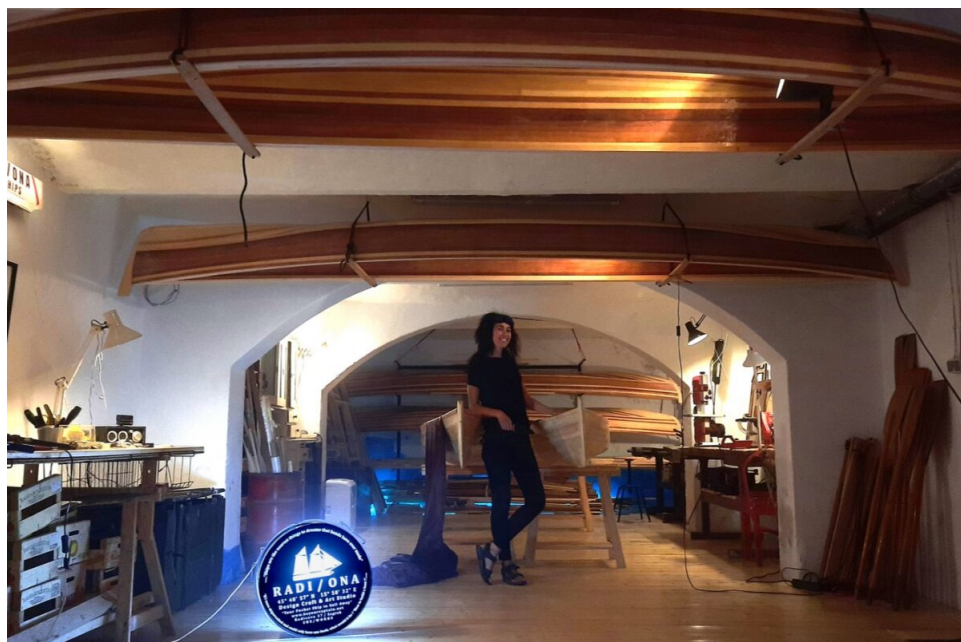

Početna Novosti ▾ Art ▾ Kvart ▾ Danas Projekti ▾

Q MENI

ART |

UMJETNOST POKUŠAJA DA SE "NAPRAVI MJESTA" ZA ŽENE U POVIJESTI POMORSTVA

Govori: Matea Šabić Sablić

Suzana Marjanić

4. prosinca 2025.

Razgovaramo povodom umjetničina sudjelovanja na ovogodišnjem 16. izdanju Almissa Open Festival na kojemu je predstavila intervenciju *BRODI/ONA "GUSARI/ONA"*, vlastitoga istraživanja uloge žena pomorstvu. Kako umjetnica ističe: "Od 2018. godine

NAJAVE

P U S Č P S N

2 6 2 7 2 8 2 9 3 0 3 1 1

2 3 4 5 6 7 8

9 1 0 1 1 1 2 1 3 1 4 1 5

1 6 1 7 1 8 1 9 2 0 2 1 2 2

2 3 2 4 2 5 2 6 2 7 2 8 1

Nema
nadolazećih
događaji.

Na
današnji
dan nema
događanja.

[Pogledaj
kalendar](#)

samostalno, svojim rukama, gradim flotu *BRODI/ONA*: u čast maritimnim heroinama koje su unatoč predrasudama i zabranama plovile morima, gradile brodove i istraživale morski svijet, te interveniram u Pomorske muzeje s njihovim kratkim biografijama."

Matea Šabić Sabljic: BRODI/ONA

Vidjele smo se na 16. Almissi Open Art Festivalu, koju je ove godine na temu *Piratska solidarnost* kustoski koncipirao Igor Grubić. Predstavila si sjajnu intervenciju *BRODI/ONA* "GUSARI/ONA", kao intervenciju u Gradski muzej Omiš, gdje si pozivom podsjetila i na gusarice, prije svega Teutu, pored uvijek istaknute muške povijesti gusarenja. Citiram tvoj uvodnik iz poziva. „TRAŽI SE! OMIŠKA GUSARICA!...“ Kako si osmislila intervenciju i da li ti se netko javio na navedeni uvodnik-poziv?

U Muzej grada Omiša intervenirala sam s instalacijom "GUSARI/ONA", referirajući se na povijest Omiša kao pravog gusarskog gnijezda. Izložila sam brodicu "TEUTA", iz flote BRODI/ONA (2018.-), koju sam sagradila vlastitim rukama, u čast gusarskoj kraljici Jadranskog mora, vladarici ilirskog kraljevstva u 3. st. pr. Kr. Na zidove Muzeja intervenirala sam s 50 muzejskih oznaka s kratkim biografskim crticama – gusarica svijeta.

Ilirska gusarska kraljica Teuta vladala je cijelim flotama gusarskih brodova, još 300 godina pr. Kr., od Neretve preko srednjodalmatinskih otoka sve do Epira u Grčkoj. Tako se neretljanski

(9.-11.st.) i omiški gusari (12.-13.st.) smatraju Teutininim gusarskim nasljednicima. U sklopu izložbe, kao samu najavu, pokrenula sam potragu za omiškom gusaricom iz povijesti, koja je još uvijek nepoznata, a za koju sam sigurna da je postojala... Kako Jo Stanley u svojoj knjizi *Bold in her breeches* kaže: "Bile smo i jesmo na moru, kao što smo bile i jesmo na kopnu." Lako moguće da se prurušila u muškarca kako bi mogla ravnopravno sudjelovati u gusarskom društvu 12. i 13. st., pa tako i ostala neotkrivena/e sve do današnjih dana... Potraga nije laka, zasada se još uvijek traži, treba dobro pregledati povijesne dokumente i arhivu. Lako moguće da se krije među imenima gusara u povijesnim dokumentima, i da ćemo je tek otkriti.

Iako su većina gusara i pirata u povijesti bili muškarci, postoji (zasad) stotinjak poznatih primjera gusarica i piratica. Neke su bile gusarske kapetanice, a neke su zapovijedale i cijelim gusarskim flotama. Među najmoćnijim gusaricama bile su **Zheng Yi Sao** (18.-19. st) i **Huang Bamei** (20. st.) koje su predvodile tisuće gusara. Na mnogim brodovima u zlatnom dobu piratstva žena na brodu smatrana je nesrećom. Mnoge poznate gusarice, poput **Bonny Anne i Mary Read** (18. st.), u skladu s tim su se prurušavale u muškarce. Budući da je spol mnogih gusarica otkriven tek nakon što su uhvaćene, za pretpostaviti je da je u gusarstvu bilo više žena nego što je naznačeno u sačuvanim izvorima.

Gusarice su kroz stoljeća igrale važnu ulogu u oblikovanju društvene percepcije žena — često kao simboli otpora, slobode i redefinicije rodni normi. Izazivale su rodne stereotipe, prkosile patrijarhatu: u vremenima kada su žene bile ograničene na domaću sferu, pokazivale su da mogu biti jednako hrabre i strateške kao muškarci, prurušavale se kako bi mogle ploviti, što je dodatno isticalo rigidnost društvenih normi i pokazivalo njihovu sposobnost da ih nadvladaju. Utjecale su na kulturu i književnost, postale dio narodnih priča, balada i kasnije romana, često prikazane kao neustrašive i neovisne, njihove priče se danas koriste kao primjeri ženske snage i borbe protiv opresije.

Sagradila sam brodicu u čast gusarskoj kraljici Teuti, koja nije bila puki kuriozitet — bila je taktičarka, diplomatkinja i gusarica čije su odluke oblikovale povijest. To je druga u floti BRODI/ONA, koja za sada broji osam brodica. Porinuli smo je zajedno s kumom Teutom – Jelenom Tomasović, i publikom, a počasni krug je zaplovila Ana Pelajić Tomasović, u sklopu performativne akcije BRODI/ONA – “PORINUĆE FLOTE”, na Prvi Međunarodni dan žena u pomorstvu, 18. 05. 2022. Akcija Porinuća flote se odvila kao nastavak na intervenciju BRODI/ONA u Hrvatski pomorski muzej Split, u sklopu 41. Splitskog salona, 2021., koji je kurirala Ivana Meštrović u suradnji s Anom Janevski.

Predaja o Teuti koja je spasila ribare za vrijeme velike oluje živa je i danas. I u naše vrijeme, 2300 godina kasnije, ribari s ušća Neretve imaju izreku: “Ako bude vitra, Teuto, dođi po nas[S1] !”

Matea Šabić Sabljic: BRODI/ONA

Kako je nastalo umjetničko istraživanje, interveniranje u povijest, procesom izgradnje flote *BRODI/ONA*, kroz prostorne instalacije i performativne aspekte, povijest žena što se tiče maritimne povijesti Hrvatske?

Umjetnički projekt “**BRODI/ONA**”, koji uključuje gradnju brodica, istraživanje, interveniranje u povijest kroz muzejske oznake,

prostorne instalacije i performativne aspekte nastao je kao potreba da osvijetlim prisustvo i ulogu žena u maritimnom svijetu, kroz povijest do danas.

Istražujem koje su to sve žene sudjelovale u maritimnom, pomorskom svijetu, istraživanje izlažem u vidu intervencija u samu povijest pomorstva kroz Pomorske muzeje, kako bi se prateći službenu povijest pomorstva mogla iščitavati i ona paralelna "neslužbena – ženska povijest", koja je isto tako bila prisutna, ali "nije bila vidljiva", a čija su svjedočanstva ostala zapisana uglavnom u vidu novinskih zapisa ili objavljenih memoara. Nastavljajući se na znanstveni rad Hanne Hagmark-Cooper (Åland Maritime Museum, Finland): "Is there place for woman in maritime history?", također postavljam pitanje **"Ima li mjesta za žene u povijesti pomorstva?"**.

Slažem kartografiju, tj. arhiv nevidljivih biografija stvarnih žena, pozivajući publiku na putovanje u kojem otkriva stvarne priče, ali i dopunjuje s novim primjerima, tako postajući sudionik u procesu donošenja glasova iz prošlosti i sadašnjosti za budućnost. Naravno da je uz povijest mornara, kapetana, brodograditelja, istraživača i gusara, unatoč svim zabranama i predrasudama, uvijek supostojala i povijest gusarica... mornarki, kapetanica, brodograditeljica, istraživačica...

Intervencija u Pomorske muzeje (Hr. pomorski muzej Split 2021., Dubrovnik 2022. itd.) u vidu muzejskih oznaka s kratkim biografskim crticama žena vezanih za svijet pomorstva, kroz povijest do danas, kamuflira se kao artefakt muzeja, redefinirajući stalni postav, ne predstavljajući službenu povijest pomorstva već intervenciju – pokušaj da se "napravi mjesta" za žene u povijesti pomorstva, ukazujući na snagu i zanimljivost njihovog djelovanja i čineći vidljivim njihovo prisustvo.

Upravo ovih dana dovršavaš svoju web-stranicu, koja izgleda impresivno, gdje čitamo sve o tvome ateljeu-radioni R A D I O N A u kojoj gradiš flotu brodica. Od kada koristiš umjetničko ime Argonauta?

Ime Argonauta prvo sam počela koristiti za profil za društvene mreže, tamo negdje oko 2016., s vremenom se i zbog mog umjetničkog ciklusa BRODI/ONA ime "primilo", pa me ljudi čak znaju tako i oslovljavati. (smijeh) Tako je na neki način postalo i moje umjetničko ime. Zapravo se s imenom **Argonauta** referiram na prvu mitsku brodograditeljicu koju mitovi nisu zabilježili. Izmišljam sestru od Argusa, od prvog brodograditelja u Grčkoj mitologiji, koji je sagradio prvi brod "Argo", i sa svojim mornarima Argonautima plovio na kraj svijeta. Dok je Argus opjevan u pjesmama i grčkim mitovima, u poznatim mitologijama i povijesnim izvorima ne postoji zabilježena priča o prvoj brodograditeljici. Grčka mitologija kao i većina klasičnih narativa, bilježi dominantno muške figure poput Argusa, dok su žene često prikazane kao božice, proročice ili pomoćnice, ali rijetko kao stvarateljice i graditeljice. Interveniram, izmišljam Argusovu sestru blizanku, Argonautu, prvu mitsku brodograditeljicu i zaštitnicu flore i faune, morskog i kopnenog svijeta. Čak sam izmislila Mit o Argonauti, mislim ga "objaviti" kao jednu buduću instalaciju. (smijeh)

Kada sam te upoznala, rekla si mi da mogu slobodno doći s Majom Pavlinić u tvoju radionicu u Palmotićevoj pogledati brodice. Bio mi je to jedan od najfantastičnijih poziva; brodice u Palmotićevoj, hmmm?

Da u Palmotićevoj ulici, usred Zagreba je moj atelje tj. brodogradilište (smijeh) na dnu nekadašnjeg Panonskog mora. (smijeh) Iako sam s Jadranskog mora, odrasla okružena plavetnilom, došla sam u Zagreb na studij na Likovnu akademiju, i tu sam već 20 godina. Često sam zamišljala da bi trebalo prokopati jedan kanal od Rijeke do Gornjeg grada, kako bi do Zagreba poteklo more. (smijeh) Od kada sam počela graditi brodice usred Zagreba, uspjela sam malo pomiriti sjever i jug na svom kompasu. Zaronim u radionu i gradim svoju "utopijsku flotu", i preživim dok se ne dočepam mora. (smijeh) Tako je zapravo Zagreb dobio brod i postao moj... Da bi napravio tj. napravila brod, zavučeš se u niz komplikacija. (smijeh) Prvo moraš imati gdje ih g/raditi, vjerojatno ne možeš doma u kuhinji, pogotovo ako živiš u malom potkrovnom stanu (smijeh) , onda moraš imat s

čim ćeš graditi brod, pa moraš skužiti i kako ćeš napraviti taj brod koji zamišljaš i sanjaš... nije baš lako ni skužiti kako ćeš ako nemaš formalno brodograditeljsko znanje i zanat, i ako u međuvremenu tradicionalna drvena brodogradnja odumire, i zapravo nema više ni meštara... a ja bih spojila staru i novu tehniku i tehnologiju da sagradim brod koji je u konačnici lagan, lako prenosiv, malen, da ne zagađuje i uzurpira okoliš i da plovi morima i izložbama... I tako, s poezijom u duši i alatom u ruci, zapravo cijelo vrijeme čeznem za južnim zrakom i horizontom.

Matea Šabić Sablijić: BRODI/ONA Metlice u brodice, Art radionica Lazareti, 25.11. – 16.12.2022.

Kako si došla do tog čarobnog podzemnog, podrumskog prostora u Palmotićevoj i reci nam nešto o svom ateljeu R A D I / O N A.

Do ovog prostora došla sam 2020. godine, usred one ljute korone... prethodno sam, taman 2018. uspostavila radni prostor na Opatovini. Koristila sam ga kao atelje i radionu ali i malu galerijicu u kojoj bih prodajom svojih radova pokrivala troškove i životne potrebe. Nazvala sam ga "RADI/ONA" kako bih odmah "s vrata" odgovorila na pitanje: "Tko radi brodove?" – Radi ona (smijeh) I bila sam presretna da sam to uspjela postići... Međutim korona, potres, lock-down, prekid tržišta, su me natjerali da tražim drugo rješenje... lako sam se taman bila zahuktala, sredila prostor svojim rukama, kupila alate, gradila prve brodove, napravila svoje proizvode, vidjela da je ipak moguće da od

svog autorskog rada mogu spojiti kraj s krajem.. Najam na Opatovini s obzirom na korona lock-down mi je postao preskup, a zapravo i neadekvatan, jer je prostor bio premali, pa kako bih sagradila koji brod vozila bih ga u jednu kolibu u blizini Karlovca, uz rijeku Dobru... Za ne falit – koliba je bila na brežuljku, a autom se moglo doći do podnožja (smijeh) ; tako sam usred procesa izgradnje stalno nosila te brodove lijevo desno, gore dolje, i to usred pandemije i zagrebačkih potresa. Zapravo, srećom što me situacija natjerala da tražim nemoguće... Većina ljudi mi je savjetovala da jednostavno prekinem najam, jer da se naravno ne zna do kada će trajati pandemija... ali, mislila sam –

pa, kad sam dovde dogurala i uspjela graditi te brodove noseći ih na leđima, a koje još niti nisam pokazala svijetu, ne mogu sad stati... Nisam htjela izići s izložbom s jednim brodom, htjela sam odmah predstaviti flotu, da se osjeti snaga, mnoštvo: osjećaj da jest bilo žena kroz povijest, koje su i gradile brodove i plovile morima i istraživale morski svijet, iako ih do tada baš nismo ni "vidjeli niti čuli za njih"...

Pretražujući stotine oglasa naišla sam i na jedan za podrum u Palmotićevoj. Nisam imala nikakve novce, ali sam ipak otišla pogledati prostor. Bio je crna rupa, bez vode, struje i kanalizacije, podrum zatvoren 20 godina. Vidjela je agentica da se baš i nisam oduševila, posebice zato što je bio u unutrašnjem dvorištu pa nije bio adekvatan da radi i kao galerijica. Ali kada sam otišla kući, nastavila sam razmišljati da je prostor pristojno velik i da bi mi bio super baš kao atelje – radiona, a galerijica bi bila super da je skroz mala, ali na dobroj lokaciji, pa da ih razdvojim, jer me svakako nemoguće količine prašine od brušenja ubijaju u održavanju prostora i prodajnim... Kako sam uspjela ispregovarati zaista simboličnu cijenu koja se ukazala kao iznimna prilika, u tom ključnom trenutku podržao me otac. Kada je došao trenutak potpisivanja ugovora, pet penzionera i moj stari, svi u maskama FFP2: jedva smo disali, nismo smjeli ući „u“ javnog bilježnika već smo se na prozoru u vrtu izmjenjivali jedan po jedan, da to potpišemo, svatko sa svojom kemijskom... Tada je još bila

tolika panika od korone da samo što u ronilačkim odijelima i s bocama kisika nismo došli na potpisivanje... Neprekidno sam se brinula da svi budu dobro, i mislila hoće li kraj svijeta prije nego ja završim te brodove ... Samo nekoliko dana kasnije grunuo je i "petrinjski" potres. Dok je treslo, ja sam se mislila kako će me umjesto radione dočekati jedna velika hrpa cigli... Hvala Bogu, cigle su ostale na svojim mjestima. U dva mjeseca sredila sam prostor za radionu, preselila u nju, i nastavila s brodogradnjom...

Nakon nekog vremena s flotom sam "izišla u svijet", a prijatelji od mog starog su ga u čuđenju pitali: "Oli ti ćer ima škver u Zagrebu ? – Pa je ima, ima.. / Kako to u Zagrebu, biće negdi na Savi ? – Pa nije na Savi nego u centru grada... / Kako u centru grada ? Di u centru ima mista za škver?... A koliko ima zaposlenih? – Nema zaposlenih, sve radi sama. / Kako to, ona – radi sve sama... brodove sama? – Da, da, sama radi brodove / Koliki su to brodov ? – Pa nisu baš tako veliki, 4-5 metara "... A mi bi se smijuljili, zamišljajući njih kako zamišljaju škverove i kranove i brodove veličine tankera. (smijeh)

Pritom vlastitim rukama gradiš flotu brodica, a i tvoj suprug Jure Sabljčić isto je tako usmjeren na rekonstrukciju Omiškog broda. Maritimna ljubav i u svakodnevici, život = umjetnost. Kako je došlo do prepoznavanja?

Jedan dan je u radionicu glinenih brodova (koje sam tada dok sam još studirala izrađivala kao autorski suvenir za mog prijatelja Igora H.) ušetao moj budući suprug. Sve mi je nešto pričao, stojeći u svjetlu kao silueta. "Dođi na svjetlo da te vidim", rekla sam mu. I od tada smo nerazdvojni. Ubrzo smo išli u Brest, na najveći svjetski festival mora i mornara, 2008. godine. Hrvatska je bila gost-domaćin, i posebno predstavljala svoju maritimnu baštinu. Za Igora sam vodila radionice izrade naših tradicionalnih brodova u glini. Brest nas je svih očarao, najveća svjetska smotra pomorske baštine s više od 2.000 povijesnih brodova iz cijelog svijeta, od najmanjih japanskih koji izgledaju kao košarice razasute po moru, do najvećih svjetskih jedrenjaka s 4 jarbola i više od 100 metara, i milijun posjetitelja iz

cijelog svijeta. Nakon Bresta moj dragi prijatelj Maro M. mi je javio da se u Dubrovniku prodaje jedan leut. Moj tadašnji momak, današnji suprug Jurica i ja smo se na prvi pogled zaljubili u brod star 63 godine. Pri plovidbama bih na leut stavljala pitare s malim stablima maslina, smokava, poma i ružmarina..., napravila bih vrt, a tende bih radila od čipkastih zavjesa kroz koje je sunce lomilo najljepše igre svjetla... u čudu su nas gledale i najveće i najskuplje jahte... izgledali smo malo više kao fatamorgana nego kao brod na pučini... Jednom prilikom smo doplovili do Sušca, a pastir kad nas je ugledao, tako, s brodom s kojeg rastu biljke i lelujuju tende od čipke, samo je skočio na palubu, uzeo smokvu i otišao. Tek poslije se došao predstaviti objašnjavajući, da nam je jednostavno morao – oteti tu smokvu (smijeh). U zamjenu nam je poklonio jedan mali smrič sa Sušca. Sa starim leutom plovili smo od Dubrovnika, preko Elafita, Mljeta i Korčule, Sušca i Visa, pa Hvara i Brača, doma u Trogir, Split i Omiš... I sljedeće ljeto istim otocima prema Dubrovniku... na provi toga broda smo se i vjenčali u Komiži 2012. godine... ispred nas naši najdraži... iza nas otok Svetac...

U tim plovidbama medij broda postao je medij sjedinjenja sa sobom i prirodom, slobodom postojanja, kretanja i putovanja... tijelo, omotač naših tijela i naš dom. Brod je postao orijentir i cilj svake godine; što više dana provesti na moru, na brodu, u stvarnijoj stvarnosti: gdje zaista živim i postojim, slobodno i usklađeno s prirodom, gdje dišem, vidim, slušam i krećem se: stvarnije. Kao da mi je more ušlo u krvotok i zauzelo cijeli organizam, odmah sam se prepoznala u izjavi Renate Horvat "Od svih droga, more je najopojnije". I od tada kao da sam bila "u vlasti broda" – sve napraviti samo da ta rastočena drvena ljepotica plovi. I potom; sve napraviti – da svojim rukama sagradim – vlastite brodice.

Stari drveni brod je trebalo popravljati i održavati, i to svaku godinu. Kako sam bila fascinirana brodom kao medijem za kretanje, putovanje i kontakt sa svijetom i prirodom, te imala afinitet za oblikovanje broda i rad s rukama, često sam potegla više pri pripremi broda za more. Zanimalo me da pritom učim, skupljam iskustva i

znanja od meštara i kalafata s mišlju da bih jednom sagradila vlastiti brod vlastitim rukama.

U tim iskustvima — održavanja starog drvenog broda, popravljanja i plovidbe — otvorila su mi se mnoga pitanja o poziciji žene u svijetu mora. Ključni trenutak je bila anegdota s metlom. Tada sam si obećala da ću sama zaista sagraditi brod — i to ne jedan, nego cijelu flotu. Trebalo je vremena da nađem način; gdje, s čim i kako ću ih napraviti...

Jure je elektroinženjer sa stalnim zaposlenjem, također usmjeren na povijesnu rekonstrukciju omiškog gusarskog broda Sagitta, u suradnji s profesorom V. Salomonom, dok ja svojim rukama gradim flotu brodica kao umjetničku instalaciju koja osvjetljava prisustvo i ulogu žena u maritimnom svijetu, kroz povijest do danas. Također, istražujem maritimnu povijest žena, skupljam njihove biografije, interveniram u povijest kroz prostorne instalacije i performativne aspekte. Djelujemo svaki na svoj način — podržavamo se i dijelimo ljubav prema moru, brodovima i stvaranju.

Da, rekla bih da je život umjetnost i umjetnost život; za mene umjetnost proizlazi iz "nutarnje nužnosti" kao reakcija na svijet u kojem se nalazim, kao komunikacija sa svijetom, i kao slika svijeta za kojim čeznem, i mislim da je moj rad neodvojiv od mene. Iz osobne potrebe i osobnog iskustva gradim – materijaliziram ideju, zamisao koju imam. Biram tehniku tj. medij koji će najbolje iskomunicirati tu ideju koju zamislim, tako sam često u nepoznatom, na putu otkrivanja i istraživanja kako ću nešto napraviti. Oslanjam se na vlastite ruke i "sam svoj majstor" principe. A medij može biti sve, od ulja na platnu do građenja broda, od performansa do teksta, od automata do zemlje, od svjetla do mraka, od zvuka do knjige, od fotografije do filma.

Matea Šabić Sabljic: BRODI/ONA Metlice u brodice, Art radionica Lazareti, 25.11. – 16.12.2022.

Jednako tako propituješ pojam rada, posebice nevidljivog rada žena i umjetnica...

Godine 2024. i 2025. na Dan žena, 08. ožujka, izvela sam performativnu intervenciju **"RADI LI ONA ?"**, prvo u Galeriji Flora u Dubrovniku, potom u Muzej suvremene umjetnosti u Zagrebu, u sklopu izložbe o feminističkom performansu. Metlom iz vlastite radione, ali i doma, počistila sam izložbeni prostor u Muzeju suvremenih umjetnosti u Zagrebu. Koristila sam metlu i vodu od čišćenja, u koju sam po potrebi dodavala malo crne akrilne boje, na crtačem papiru sam ispisala "RAD". Uz rad sam ostavila i alat: metlu i kantu s vodom od čišćenja. Tu performativnu gestu sam izvela 8. ožujka 2024. (Galerija Flora, Dubrovnik) i 2025. (MSU Zagreb) na Međunarodni dan žena, kada se afirmiraju ekonomska, politička i društvena dostignuća žena i zagovaraju ostvarivanja pune ravnopravnosti, u svim segmentima društva. Performansom sam se osvrnula na poziciju žene i umjetnice u društvu u kojem se još uvijek kućni, obiteljski i umjetnički rad često ne percipiraju niti vrednuju kao – rad.

Kad se pomnoži ženski kućni nevidljivi rad, i ženski umjetnički nevidljivi rad s nevidljivošću žena kroz povijest, dobijemo nezavidnu

društvenu poziciju, koju umjetničkim činom izvrćem ispisujem-iscrtavam-podcrtavam-radim > rad, postavljajući, tj. odgovarajući na retoričko pitanje: je li kućanski rad, je li umjetnički rad: rad ili ne-rad, tj. radi li ona?

Kakav je status radnica danas u brodogradnji kod nas koja, istina, nestaje?

Status radnica u brodogradnji u Hrvatskoj prošao je dug put: od nevidljivih pomagačica u obiteljskim radionicama drvenih brodova, preko zaposlenih radnica u velikim industrijskim škverovima, do vidljivih upraviteljica u suvremenim brodogradilištima.

Danas je brodogradnja u procesu restrukturiranja i preživljavanja, dok je povijesno bila jedan od najvažnijih industrijskih sektora. Hrvatska je nekada bila među vodećim svjetskim proizvođačima brodova, no privatizacija 1990-ih i gubitak tržišta doveli su do smanjenja kapaciteta i broja zaposlenih.

Žene u brodogradnji i dalje su manjina u fizičkim poslovima poput zavarivanja i montaže, ali su prisutne u inženjerskim, projektantskim, administrativnim, tehničkim i rukovodećim funkcijama. U 20. stoljeću, osobito u razdoblju industrijalizacije, mnoge su žene radile u velikim škverovima poput Uljanika, 3. maja i Brodosplita.

Globalno gledano, žene su i dalje snažno podzastupljene u brodogradnji, osobito na rukovodećim pozicijama. U teškoj industriji, uključujući brodogradnju, udio žena na vrhu je ispod 10%, a slučajevi žena na čelu škvera iznimno su rijetki. U tom kontekstu Hrvatska se izdvaja kao iznimka: tri velika brodogradilišta vode žene – **3. maj 1905 (Rijeka), Viktor Lenac (Rijeka) i Tehnomont (Pula).**

Vjera Marić – prva direktorica u povijesti riječkog brodogradilišta "3. maj", odnosno njegovog nasljednika "3. maj 1905"., obilježila je novi početak škvera. Uz nju, u nadzornom odboru danas sjede čak četiri žene, što je presedan u metaloprerađivačkom sektoru. **Sandra Uzelac** – predsjednica uprave riječkog škvera "Viktor Lenac", s gotovo 30 godina iskustva u financijama i upravljanju, vodila je tvrtku

kroz restrukturiranje i osigurala joj međunarodne projekte. **Gordana Deranja** – dugogodišnja predsjednica uprave pulskog šķvera "Tehnomont", koji zapošľjava oko 500 radnika, poznata je po tome što je uspĵela pokrenuti proizvodnju i pretvoriti Tehnomont u uspĵešnu kompaniju, održati ga stabilnim i konkurentnim unatoč krizi u sektoru, a za svoj rad dobila je i titulu „menadžera godine”.

Trenutno se Hrvatska izdvaja kao jedinstven primjer u svijetu po broju žena na čelu brodogradilišta. Time je postala simbol promjene u sektoru i pokazatelj da se i u tradicionalno „muškoj” industriji može afirmirati žensko vodstvo. Njihovo preuzimanje upravljačkih funkcija bilježi izlazak iz krize, restrukturiranje, stabilizaciju, nove ugovore i međunarodne projekte, te bolje financijske pokazatelje. Ako se ovakav trend nastavi, šķverovi pod vodstvom žena mogli bi postati primjer transformacije brodogradnje u regiji.

Za izložbu u Art radionici Lazareti 2022. *BRODI / ONA – Metlice u brodice* sagradila si sedmu brodicu u čast svjetioničarki s dubrovačkog otočića Daksa iz 1901. godine – Eudoksiji Kustrić. Kako si koncipirala navedenu izložbu, jedra su bila crvena... sve je bilo u nekom svečanom, malo sepulkralnom tonu[S1] .

Posjedujući, održavajući i popravljajući stari drveni brod – leut (2009.-2019.), skupljala sam znanja i vještine s mišľju da bih jednom sama sagradila svoj brod. Na istezalištima sam stekla zanimľjiva iskustva s razľčitim kalafatima i majstorima. Bilo je divnih ľjudi, ali ponekad bih naišľa i na zastarjele stavove poput poznate uzrečice da je “žena nesreća na brodu” te situacije da mi meštar od svih alata u ruke daje – jedino metľu. Tako me metľa zapravo isprovocirala, tj. potakla da skroz samostalno zaista sagradim svoj brod, tj. flotu brodice u čast po/morskim heroinama koje su unatoč predrasudama i zabranama plovile morima, gradile brodove, i istraživale morski svijet.

Matea Šabić Sablijić: performativna akcija Porinuće Eudoksija Kustrić. Kuma Serena Melani, 10. 12. 2022. u 12:00 sati. Istezalište Posat – Art radionica Lazareti, Pomorski muzej Dubrovnik

Za izložbu u Art Radionici Lazareti u Dubrovniku izradila sam brodicu od metli prikupljenih od sugrađana i gostiju. Porinuli smo je 10. 12. 2022. saistezališta Posat, a kuma-kapetanica kruzera Serena Melani imenovala ju je u čast svjetioničarki s Dakse, **“EUDOKSIJA KUSTRIĆ”** (1901.). Uz kišu i jugo, s navigatoricama – Ivona Vlašić, Ivana Pegan, Ana Marija Obradović, Natalie Šimunović, Eta Kačić, časnica Andrea Brajović i ja smo je porinule u more i zaplovile lukom. Iza metle stoji veliko povijesno, ekonomsko i kulturno značenje, oduvijek je bila nezamjenjiv radni alat, simbol uglavnom kućanskog i “ženskog”, te obrtničkog rada (neizostavni alat starih zanatskih radionica), te simbol vještih žena. Metlicu sam pretvorila u brodicu. Potom smo u Pomorskom muzeju Dubrovnik otvorili intervenciju sa 122 muzejske oznake s biografijama pomorskih heroína, dok je u Art radionici Lazareti čekala cijela flota BRODI/ONA i vege bakalar (smijeh). Sve moje izložbe osmišljam i izvodim kao cjelinu — od koncepcije, postava, tekstova, rasvjete do izvedbe. Autorski rad se istovremeno prožima s autokuratorskim pristupom (koliko mi prilike dopuste) koji ne odvajam od umjetničkog: prostor, ritam, svjetlo, prisutnost — sve su to elementi koje osmišljam i izvodim isto kao i brodice koje gradim. Za izložbu Metlice u brodice sam htjela *chiaro-*

scuro rasvjetu, još uvijek stvarajući “napetost” vidljivo-nevidljivo, u prostoru u kojeg lupa more i koji izgleda kao najprirodniji mogući prostor za tu flotu. O kumi, kapetanici **SERENA MELANI** pisalo se 2019. godine sljedeće: “Više je ljudi hodalo po Mjesecu nego što ima žena koje zapovijedaju kruzerima.” Talijanka udana za Dubrovčanina Renata Bulata, od 2014. živi u Veloj Luci. Nakon 20 godina plovidbe postala je prva žena koja je od nultog dana zapovijedala novim kruzerom. Počela je ploviti sa 16, a nakon završetka Nautičkog instituta 1993. teško je nalazila posao – pet godina čekala je prvu časničku dužnost, radila i bez plaće, suočena s diskriminacijom. Humorom i upornošću nije odustala: “Lijek za sve nedaće pronalazila sam u slanoj vodi – znoju, suzama i moru.” U Dubrovniku je porinula brodicu posvećenu Eudoksiji Kustrić, svjetioničarki s Dakse iz obitelji koja je obilježila prve tri dekade rada svjetionika. Svjetionik na Daksi, nakon 150 godina od prvog svjetla, ponovno je zasvijetlio 2022. (Podatak o svjetioničarki s Dakse sam pronašla u knjizi *Svjetionički libar mali* Vedrana Trgovčića.)

Matea Šabić Sablijić: performativna akcija Porinuće Eudoksija Kustrić. Kuma Serena Melani, 10. 12. 2022. u 12:00 sati. Istezalište Posat – Art radionica Lazareti, Pomorski muzej Dubrovnik

Reci nam nešto o brodici koju si napravila od razrušenih dasaka koje si pronalazila nakon[S1] potresa u Zagrebu i kome si je

posvetila?

Brodicu sam sagradila u svom ateljeu RADI/ONA od daske sakupljenih sa zgrada oštećenih u potresu, u Zagrebu koji je tada bio jedno veliko gradilište, građevine, tj. građu tj. grad stradao u potresu sam ugradila u osmu brodicu... ponajviše daske iz Muzeja za umjetnost i obrt. Obnoviti Muzej za umjetnost i obrt u Grad za umjetnost i obrt, pretvoriti sve prazne prostore u radne prostore... prostore za umjetnost i obrt... to je bila moja inspiracija (smijeh) “rad g-radi g/rad”, “ugrađujem g-rad u brod, brod u g-rad”.

Brodicu sam sagradila u čast zagrebačkoj kormilarki, “**RENATA HORVAT**”, prvoj ženi iz Hrvatske (i bivše Jugoslavije) koja je oplovila svijet, i to kao ravnopravna članica posade jedrilice Besa (1965.–1967.). Bila je tiha, hrabra, skromna žena, koja je izbjegavala slavu, ali je ostavila neizbrisiv trag. Porinuli smo je u sklopu izložbe *Vidljive* u Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu, 03. 09. 2023. u performativnoj ceremoniji porinuća kojoj je kumovala regatna jedriličarka **PETRA KLIBA** — prva Hrvatica koja je oplovila svijet u sklopu regate. Porinula ju je posada umjetnica: Nikolina Butorac, Natalija Škalić, Maja Marković, Teuta Gatolin, Doriana Cohen, Hana Veček, a publika je bila pozvana da svojim prisustvom zaželi Renati da plovi pod sretnom zvijezdom. Kuma, pulska jedriličarka Petra Kliba (rođ. 1976.) s tek napunjenih 19 godina života oplovila je svijet u regati kao prva i jedina od hrvatskih jedriličarki i jedriličara. Osvojila je brojne naslove, sudjelovala u svjetskim regatama, predvodila ženske timove i bila trenerica na europskim i svjetskim prvenstvima.

Svakako reci nam nešto više o intervenciji u Muzej betinske drvene brodogradnje (kustosice grupne izložbe *Putovanja: Marijana Stanić, Tanja Vujasinović, Kate Šikić Čubrić, Sandra Barešin*). Pritom jako mi se sviđa što na svojoj web-stranici pored svake pojedine skupne izložbe navodiš sve umjetnike/ice.

Čast mi je navesti kolegice i kolege s kojima sudjelujem na skupnim izložbama. Skupne izložbe volim upravo zbog druženja i zajedničkog nazivnika, tj. teme koja poveže različite umjetnice i umjetnike.

U Muzej betinske drvene brodogradnje izložila sam instalaciju **"NE ČEKAM BROD, GRADIM BROD"** koja je uključivala brodicu "Renata Horvat", tri video projekcije, elemente, tj. alat iz moje radione, i intervenciju u vanjski postav muzeja u betinsku luku. Uzimam alat u vlastite ruke, gradim vlastiti brod kako znam i umijem, tj. gradim cijelu flotu brodica "BRODI/ONA". Brodicu "Renata Horvat" sam izgradila, kao što sam već spomenula, u čast zagrebačkoj kormilarki i svjetskoj putnici Renati Horvat (1918.-2016.), prvoj ženi s prostora Hrvatske i bivše Jugoslavije koja je, kao ravnopravni član posade jedrilice "Besa" oplovila svijet (1965.–1967.). Posadu Bese uz Renatu Horvat činili su suprug i književnik Joža Horvat, sin Marko Horvat, inženjer Života Žika Pavlović i Vlado Hrlić. Videoprojekcije dokumentiraju proces gradnje, skupljanja građe i porinuća brodice, te donose snimke Renate Horvat s plovidbe oko svijeta jedrilicom Besa (1965.–1967.), preuzete iz dokumentarnog serijala *Jedrima oko svijeta* (HRT, 1995). Zahvaljujem producentici Jasni Ferlugi na dozvoli korištenja materijala, dugogodišnjoj suradnici redatelja Maria Saleta na stvaranju hvaljenog serijala. U vanjskom dijelu muzeja, u betinskoj luci, intervencija "Ima li mjesta za žene u maritimnoj povijesti?" postavljena na Međunarodni dan žena u pomorstvu, 18. svibnja 2025. g., koju čini 140 zastavica s imenima i kratkim biografskim crticama maritimnih žena, ali ovoga puta dodajem i betinske žene od kalafata koje su obavljale sve one nevidljive, ali ključne zadatke koji su omogućavali da brodovi budu sagrađeni, da se morem plovi i da zajednica funkcionira. Mogli bismo reći da su gradile zajednicu koja je mogla ploviti morima. (Biografije betinskih žena kalafata sam

preuzela iz kataloga izložbe *Žene kalafata* autorice izložbe i kataloga Kate Šikić Čubrić, koji je izdao Muzej Betinske drvene brodogradnje 2023. godine.)

Svaka brodica iz flote BRODI/ONA postaje simbol afirmacije ženske snage, inovativnosti i postojanosti – potvrda da žene, unatoč svim preprekama, ne samo da imaju mjesto nego i sposobnost da preoblikuju povijest, suptilno propitujući tradicionalne narative, također ističući važnost nevidljivog, ali ključnog rada koji je omogućio izgradnju morskih tradicija i zajednica, otvarajući prostor za novi, uravnotežen pogled na uloge žena u društvu. Instalacija istražuje višedimenzionalne uloge žena u maritimnom svijetu, preispituje tradicijske narative i reinterpreтира ulogu žena otkrivajući višeslojne priče – s jedne strane, hrabre morske heroine koje su, usprkos predrasudama i društvenim ograničenjima, same plovile, gradile brodove i istraživale svijet, a s druge, nevidljive junakinje, poput žena pomoraca i kalafata, čiji je svakodnevni, često zanemareni doprinos omogućavao funkcioniranje cijelog sustava i zajednice.

Za sam kraj, koja je sljedeća izložba, brodski projekt, instalacija, priča?

Nedavno sam, na poziv jedne nezavisne kustosice, posjetila National Maritime Museum u Greenwichu, London, kako bih razmotrila mogućnost intervencije i postavljanja svoje flote u prostor Muzeja. Prostor mi je važan i rad uvijek koncipiram u dijalogu sa samim prostorom – od postava do rasvjete, ritma i komunikacije. Još je sve u fazi razgovora, ništa nije potvrđeno, vidjet ćemo. To bi bila velika stvar.

U tom trenutku u Muzeju je bila postavljena velika izložba *Pirates*, zamišljena kao putovanje kroz stoljeća: od romantičnih prikaza gusara u književnosti i filmu, do brutalne stvarnosti piratstva na morima, od Kariba do Južnokineskog mora. To se neočekivano preklapilo s mojim radom "GUSARI/ONA", koji sam nekoliko mjeseci ranije izložila na Almissa Open Art Festivalu (11.-14. kolovoza. 2025.), kuriranom na temu *Piratska solidarnost* (kustos Igor Grubić).

Tako se intervencija *Gusari/ona tj. "SHE/PIRATES"* iz malog povijesnog gusarskog gnijezda našla u dijalogu s velikom izložbom *Pirates*, kolonijalne velesile, u najvećem maritimnom muzeju na svijetu.

Ako projekt u Londonu bude prihvaćen, gradila bih novu brodicu i donijela cijelu flotu na Temzu, uz performativno porinuće. Sa svakom novom izložbom razvijam rad: doradim ga, obradim novi dio teme, izgradim novi segment...

Sljedeći koraci? Planiram završavati projekte u Korčuli i na Hvaru, kujem ideje za Veneciju, radim na knjizi, a čeka me i obnova stare kamene kuće koju sam naslijedila od tate u staroj jezgri Trogira — prostor koji će zasigurno postati dio budućih priča. Ali o svemu više kada dođe vrijeme. (smijeh)

MOLBA: Ako znate neko davno ili današnje ime, priču ili imate neki podatak o – ženi koja gradi ili je gradila brodove, plovila morima ili istraživala morski svijet, od ribarica, preko jedriličarki, časnica i kapetanica do pomorskih inženjerki, arhitektica i znanstvenica, te ostvarila neki izuzetan ili svakodnevnan morski podvig – bit će mi izuzetno drago da je zapišete i zajedno s osobnim podacima pošaljete na ladiesoftheseas@gmail.com.

Time će postati dio zbirke – arhiva kratkih biografskih crtica o maritimnim heroinama – kroz koje interveniram u stalne postavne Pomorskih muzeja. Riječ je o segmentu umjetničkog istraživanja BRODI/ONA (2018.–) i knjige u nastajanju, koja će biti trajni zapis o maritimnim ženama.

Više informacija o mom umjetničkom djelovanju može se pogledati na web-stranici u izradi: <https://www.beyourcaptain.net/>

Hvala!

Matea Šabić Sablijić, rođena 07. 12. 1982. u Splitu, odrasla u Trogiru, diplomirala na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu (2012., Odsjek za animirani film i nove medije), živi u Zagrebu. Članica Hrvatskog društva likovnih umjetnika Dubrovnik – HDLUDU.

Izlagala na brojnim samostalnim i grupnim izložbama u zemlji i inozemstvu. Transdisciplinarna vizualna umjetnica, istraživačica i graditeljica brodova. Kroz dugogodišnji autorski umjetnički projekt BRODI/ONA (2018.-) rekonstruira nevidljive priče žena iz maritimne povijesti, gradeći flotu brodica vlastitim rukama i intervenirajući u stalne postavne Pomorskih muzeja. // Gradi ih u čast ženama koje su unatoč zabranama i predrasudama gradile brodove, plovile morima i istraživale morski svijet, ali su njihove priče ostale nevidljive. Brodice gradi od recikliranih materijala, koristeći stare i nove tehnike, spajajući zanat, ekologiju, feminističku historiografiju i kulturnu intervenciju, stvarajući prostore između vidljivog i nevidljivog, osobnog i kolektivnog, lokalnog i univerzalnog. Svaka brodice nosi ime stvarne žene — navigatorice, mornarke, kapetanice, brodograditeljice, gusarice, morske znanstvenice, inženjerke, istraživačice, pomorske arhitektice, jedriličarke ili časnice — čije su priče potisnute, ali ne i izgubljene. Umjetnički projekt BRODI/ONA je istovremeno arhiv, ritual, instalacija, čin prisutnosti, otpora i stvaranja memorije, kroz tijelo, alat, prostor. Autorica također propituje i sam pojam rada, posebice nevidljivog rada žena i umjetnica. Kontinuirano razvija niz instalacija, intervencija, performansa, umjetničkih akcija, radova različitih umjetničkih disciplina i formi istražujući teme maritimne tradicije i nevidljivog rada žena; preoblikujući, propitujući, istražujući i reinterpetirajući razumijevanje povijesti i društvenih uloga. **Trenutni link na web-stranicu u izradi:**

<https://www.beyourcaptain.net/>

Istaknuta fotografija: Matea Šabić Sablić: BRODI/ONA

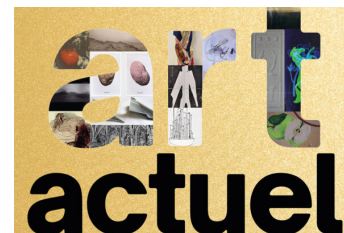
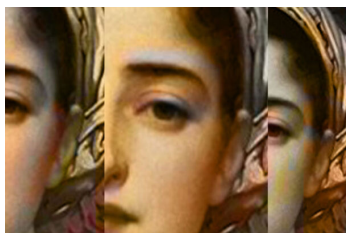
Prati i dijeli Artkvart.hr

[#16. Almissa Open Festival](#) [#Matea Šabić Sablić](#) [#pomorstvo](#)
[#Suzana Marjanić](#) [#žene u pomorstvu](#)

U Klubu Palach slavi se 30. rođendan Svid radija! Zov pustinje – literatura i zvjezdani trenuci teniskog sporta

NASUMIČAN IZBOR

Art | Književnost | Novosti |
lipnja 2025.

**KNJIGA
NEDJELJOM: U
ZEMLJI KUGE I
TIŠINE –
"GODINA
ČUDESA"
GERALDINE
BROOKS**

Art | Kazalište | Kvart
rujna 2024.

**VRLO
ZAPETLJAN
ČVOR –
PREDSTAVA O
BRIGAMA
OTVORILA
SEZONU GKL-A
RIJEKA**

2Kolumne | Kvart | Riječki
cinik | 11.
prosinca 2023.

**RIJEČKI CINIK:
SOVJAK STORY
– WORK IN
PROGRESS**

Art | Novosti |
rujna 2025.

16.

**PLETENICA
SJEĆANJA I
HERBARIJI
TIŠINE:
HRVATSKE
UMJETNICE
UTKANE U
EUROPSKU
UMJETNIČKU
MAPU U
SKLOPU
BIJENALA "ART
ACTUEL"**

Artkvart prati,
objavljuje, analizira,
komentira i kritizira
kulturnu scenu.

ART KVART

- Impressum
- Marketing

Konceptualizacija
postpotresne praznine
– Petrinja i Sisak

Na današnji dan 1908.
u promet ušao tramvaj
Opatijske male
električne željeznice

Mladen Max Juričić: U
životu i u bendu
najviše pomogneš sebi
ako pomažeš nekom
drugom

Razgovor s Katalin
Ladik ili „Sama sam

postala žrtva svog
stvaralaštva“

Izložba Oružje i odore
Bokeljske mornarice u
Palači šećera

Ovo djelo je ustupljeno pod Creative Commons licencom Imenovanje - Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Croatia. Tekstove objavljene na ArtKvartu možete slobodno kopirati, prenositi i uređivati uz obavezno jasno istaknuto ime autora i izvor članka te uz uvjet da ga potom sami ne zaštićujete autorskim pravom.

[Consent Preferences](#)